

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Uitzien naar de komst van de Koning

"Heere, zult Gij in deze tijd aan Israël het Koninkrijk weder oprichten?"

Handelingen 1:6b

't Zal u bekend zijn: hier is de vraag van de discipelen aan de Heere Jezus vlak voor Zijn hemelvaart. Weldra zal Hij opvaren om Zijn ambtelijke arbeid in het hemels heiligdom aan te vangen. Op dat moment komen de elf met die vraag aangaande het Koninkrijk in Israël. Vroeger zei ik: foei toch discipelen, bent u drie jaar met de Heere Jezus omgegaan, is Hij na Zijn opstanding nog niet veertig dagen bij u gebleven en komt u dan nog met vleselijke dingen; hebt u nu nog niet die schone droom kunnen loslaten? Zoveel onderwijs gehad en nog dat vastklampen aan die vleselijke verwachting. Wat een pijn moet uw vraag de Heere Jezus gedaan hebben. Is dat nu het resultaat van al Zijn onderwijs? Daarna zei ik tot de gemeente: het roept hier om Pinksteren, om de uitstorting van de Heilige Geest, Die leidt in alle waarheid. Dan sterft een mens aan al z'n vleselijke verwachting, aan alles wat van het vlees, onze gevallen staat, is. Dan wordt een vleselijk mens geestelijk en al meer geestelijk.

Vandaag zeg ik het zo niet meer. Nu zeg ik: die vraag van de discipelen is legitiem. Het is een verwachting op grond van het Woord. De Oudtestamentische profetieën spreken van de wederoprichting van het Koninkrijk in Israël. O zeker - met de hemelvaart is er de troonsbestijging. Jezus Christus is de Koning. Wat glans, wat majesteit, hebt Gij die vorst bereid. Hij Die Zich zo vernederd had, is door Zijn Vader uitermate verhoogd. "Zit aan Mijn rechterhand". Evenwel - Christus is nog niet tenvolle verhoogd. U hebt

geleerd op de catechisatie: de vijf trappen van Christus' vernedering en de vier van Zijn verhoging. De laatste trap van Zijn verhoging wacht nog. Dat is Zijn wederkomst. Dan zal Hij Davids troon beklimmen. Dan wordt Hij de zichtbare Koning op heel de aarde. "In Zijn dagen zal de rechtvaardige bloeien, en de veelheid van vrede, en Hij zal heersen van de zee tot aan de zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde."

U moogt van mij weten, dat ik dezelfde vraag als die van de discipelen, de Heere gesteld heb. O neen - ik schroom er niet voor om te belijden dat ik hetzelfde antwoord als dat aan de discipelen gekregen heb. Het waarom ervan meen ik begrepen te hebben. Zouden wij weten het ogenblik van de volkomen verhoging van de Heere Jezus, we zouden tot vlak voor dat moment zorgeloos, vleselijk en mischien wel goddeloos leven. De toebedreiging voor die dag zouden we uitstellen tot vlak voor Zijn wederkomst. Nu moeten we elk moment bereid zijn. Dag en nacht waken en bidden. Want Hij komt als een dief in de nacht. In de ure waarin u meent dat Hij niet komt. Daarom is het: bekeert u, bekeert u. Opdat die dag u niet overvalt. Wat een bewogenheid van de Heere om Zijn dag ons niet bekend te maken. Wel - als Hij deze nacht komt, kunt u Hem zonder verschrikken ontmoeten? Is Hij uw Borg, uw Middelaar, uw Zaligmaker geworden? Straks zal Hij onze Rechter zijn. Hoe vreselijk als u geen acht hebt gegeven op Zijn roepen, op Zijn lokken, op Zijn nodigen. Al weten we de dag van Christus volkomen verhoging niet, toch is er wel toegespitste verwachting. Ik kan u wijzen op al die dingen waarvan de

Schrift zegt: "het zal zijn in het laatst der dagen". Ik kan u wijzen op 3000 jaar Jeruzalem. Mijn gedachten gaan echter naar die dag bijna vijftig jaar geleden: 14 mei 1948 werd Israël weer een zelfstandige staat. Dat was dus na zo'n 2500 jaar. Immers toen Nebukadnezar in 586 voor Christus Jeruzalem innam, was het afgelopen met Israëls zelfstandigheid. Waarlijk - wat geschiedde in 1948 was tenvolle wonder. De God van Israël baande eerst de weg van de tichelovens van farao, en toen van de gasovens van Hitler naar Kanaän. De Heere dacht aan Zijn erfvolk. Vanwege Zijn verbond met Abraham. Oud-testamentische beloften gingen in vervulling.

De vraag is wel: was 1948 een jubeljaar. Van rabbijnen kreeg ik verschillende antwoorden. Rabbijn Soetendorp hoorde ik op de nieuwjaarsdag van '94 zeggen: "dit is een jubeljaar". Toen heb ik de conclusie getrokken: men weet niet wanneer er een jubeljaar is.

Zou 1948 een jubeljaar geweest zijn dan zou dat inhouden dat de Heere Jezus twee jaar voor de aanvang van onze jaartelling geboren zou zijn. 't Zou eveneens betekenen dat ook 1998 een jubeljaar is. Het veertigste jubeljaar dan van de Nieuw-testamentische bedeling. Zal Israël dan wederlevend worden? Ik bedoel geestelijk: de opstanding door de Geest, waarvan Ezechiël profeteerde? Dat zal wat zijn wanneer de Messias, de Heere Jezus, Zich openbaart aan Israël, en Israël als de oudste zoon thuiskomt.

Er zijn veel vragen waarop geen antwoord is. Een chiliast wil ik - m.i. naar het Woord - niet zijn. God gaat altijd de weg van het wonder. Zo was het bij de eerste komst van de Heere Jezus. Zo zal het zijn bij de tweede komst. Zo is het ook persoonlijk: als Hij komt in het leven van een mens.

Nu is slechts één zaak belangrijk: bent u door het wonder van Boven onderdaan geworden van de grote Koning? Dan is

dit zeker: dat u uitziet naar Zijn wederkomst en volkomen verhoging. Dat vloeit vanuit de liefde voort!

Ds.v.Z.

Van de administratie

In de periode die achter ons ligt kregen we opgaven van 5 nieuwe abonnees en ontvingen we f 40,- aan giften.

Hartelijk dank hiervoor.

Het blad van 8 augustus, dat bestemd was voor mevr. J.M. Vuijst-van Voorst, Thorbeckelaan 91, 1412 BN Naarden ontvingen we retour met de mededeling "verhuisd". Wie van onze abonnees weet het nieuwe adres? Zoudt u het ons willen doorbellen? Heel graag.

2 Dagen na verschijning van dit nummer is de ontmoetingsdag in Kampen. We hopen dat er veel abonnees en

natuurlijk ook niet-abonnees, deze dag weer mogen en kunnen bezoeken.

Een gezegende dag toegewenst.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn. Telefoon 0172-474202. Postbank: 704350.

Van de redactie

Inhoud

Ds. H. van der Ham schrijft een laatste artikel over wijlen Ds. F. Bakker. Ds. D. Slagboom vervolgt zijn serie over het lied van Debora. Er wordt een begin gemaakt met een serie over Richard Sibbes door Ds. M.J. Kater. U treft een verslag aan van de bevestiging van Ds. P. den Butter te Middelharnis door drs. A. Baars en van de intrede van Ds. P. den Butter.

Ontmoetingsdag Bewaar het Pand

Een laatste herinnering aan de te houden ontmoetingsdag.

D.V. zaterdag 14 september in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Kampen.

's Morgens sprekers: Ds. D. Slagboom en Ds. P. van Zonneveld.

Aanvang 10.30 uur.

's Middags sprekers: Drs. G.J. Capellen, Ds. H.C. v.d. Ent, Ds. A. van Heteren.

Aanvang 14.00 uur.

We verwachten weer vele bekenden te ontmoeten uit vele plaatsen en hopen ook weer nieuwe gezichten te mogen zien. Het zijn altijd goede dagen waarop het Woord centraal staat en er is ruimschoots gelegenheid voor ontmoeting en gesprek.

Er is kinderopvang geregeld.

AvH.

Het lied van Debora (10)

Jaëls handelen

Vorige keer hebben we iets geprobeerd te zeggen over wie Jaël toch eigenlijk is, over het diepste motief van haar handelen. Aan het eind was er de conclusie, dat haar beweegreden lag in de verbondenheid met het volk, waarover de Heere het goede gesproken heeft. Het ging haar maar niet om een volk, dat ze graag mocht. 't Was haar om het volk der belofte te doen. Zo stond zij in de strijd aan de kant van Israël. Zo haatte zij Sisera in haar hart "in de hoedanigheid van de grote vijand van Israëls volk en van Israëls God" (Hoekstra).

Ondertussen was er de toezegging, dat we ook voor ditmaal op Jaël zullen letten. We willen haar handelen nader bezien. Daar zingt toch het lied van Debora heel diepgaand van. We kunnen daar niet aan voorbijgaan. Ieder weet het wel, dat haar handelen vele vragen heeft opgeroepen. Het is nog maar zacht uitgedrukt: er zijn heel ingrijpende bezwaren tegen bepaalde elementen in haar doen ingebracht. Men heeft gesproken van "geveinsd optreden, een leugenachtige houding, van verraad tegenover een gast, van sluipmoord". 't Zijn allemaal geen geringe verwijten.

Zulke vragen en bezwaren horen we niet alleen bij hen, voor wie Jaël geen geestelijk motief had. 't Is zelfs opvallend dat er onder hen vandaag zijn, die haar gebruiken om hun emancipatiegedachten uit te dragen. Ze heeft immers bewezen een "zelfstandig han-

delende vrouw" te zijn! We laten het maar zo. Het is een feit, dat die een beter beginsel aannemen bij Jaël toch ook met vragen zitten, u kunt het vaak horen: "is het niet tegenstrijdig, uit een goed beginsel strijden en dan op zo'n bedriegelijke manier?"

't Is daarom goed aandacht aan het gebeuren zelf te besteden. "Water eiste hij, melk gaf zij, in een herenschaal bracht zij boter. Haar hand sloeg zij aan de nagel, en haar rechterhand aan de hamer van de arbeidslieden; en zij klopte Sisera; zij streek zijn hoofd af; als zij zijn slaap had doorgenageld en doorgedrongen. Tussen haar voeten kromde hij zich, viel henen, lag daar neder; tussen haar voeten kromde hij zich; hij viel; alwaar hij zich kromde lag hij geheel geschonden." (Richteren 5:25-27)

Bezwaren getoetst

Enkele bezwaren tegen het doen van Jaël wil ik onder ogen zien. Daarbij volgen we de gang van het gebeuren. We zien dan intussen ook iets van de tekst.

Het eerste bezwaar, dat bijna altijd genoemd wordt, is: de onoprechtheid van Jaël, waarmee ze Sisera ontvangt. Zij handelt huichelachtig, als ze hem binnen haar tent nodigt en toch zijn ondergang op het oog heeft. Zo lijkt het immers.

We moeten inderdaad aannemen, dat Jaël vanaf het begin bij de ontmoeting de dood van Sisera bedoeld heeft. De legeroverste is aan het eind van de ont-

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkkerk.
Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar: Ds. A. van Heteren, Voordijk 247, 2992 AL Barendrecht, telefoon 0180-613069.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 0172-474202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.

Advertenties f 0,60 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op geluidscassette en/of in braille, groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

reddering weggevlucht "op zijn voeten" gevlucht naar de tent van Jaël, menende daar een toevlucht te ontvangen. Zij doet zich dan voor als een vriendin. Schijnbaar hartelijk nodigt zij hem uit. Zij biedt hem melk aan, terwijl hij om water heeft gevraagd. We kunnen denken aan melk, waarin de boter-room nog drijft. Anderen denken aan een soort drank van geitenmelk, die slaapverwekkend is. Zij biedt dit daarbij aan op een "herenschaal", die alleen gebruikt wordt bij "hoog bezoek". Alles doet ze om hem op z'n gemak te stellen, totdat hij dodelijk vermoeid in haar tent in slaap valt.

De indringende vraag is hier: is dat geoorloofd, zo'n voorgewende vriendelijkheid met het doel om hem om te brengen? Daartegenover kunnen we zeggen: zien we hier de omstandigheden wel? Hoe was het in de tijd van de laatste oorlog? Zulke omstandigheden zijn niet maatgevend. Ze geven echter wel eens een andere kijk op een bepaalde houding. Hier is strijd. Voor Jaël een gerechtvaardigde strijd tegen de vijanden van God en Zijn volk. In de strijd is een krijgslist niet ongeoorloofd. Terecht kan hier opgemerkt worden, dat de grens tussen list en bedrog gemakkelijk overschreden wordt (zie korte Verklaring Richteren blz. 112). 't Ging niet buiten Jaël om! Zij was geen volmaakte bij het goede beginsel. Ze was bepaald geen verlegen vrouw. Zij gaat zonder veel andere overwegingen als vrouw op haar doel af. Dat doel is duidelijk: de ondergang van de vijand. Daarbij behoeven we de weg, die zij tot dat doel volgt, niet in alles te prijzen. Het moet wel opvallen, dat we hier geen afkeuring lezen. Jaël wordt de gezegende genoemd, vóór alles aan.

Het tweede bezwaar, dat vaak vermeld wordt, is: de schending door Jaël van het zgn. gastrecht. In het Oosten gold het in die tijd als een vaste regel, dat een gast deelde in de bescherming van de gastheer. Daar zou Jaël zich niet aan hebben gehouden. Ze nam de pin, die zij als tentbewoonster gewoon is te gebruiken om de tent vast te zetten, en een hamer, waarmee ze de ijzeren pin in zijn hoofd sloeg.

Tegenover dit bezwaar kunnen we stellen: Allereerst wordt er door sommigen een andere voorstelling gegeven die dit bezwaar teniet zou doen. Sisera kwam tot de tent van Jaël, vastbesloten om een recht af te dwingen, die hij niet had. Een vreemde man mocht zo maar niet de vrouwenafde-

ling ingaan. Het zou zo niet de plicht van Jaël geweest, zijn om Sisera bescherming te geven. Integendeel: zo had zij als vrouw te waken voor haar eer. Zij kon dit alleen op deze wijze doen. We vermelden deze mening zonder er in te beslissen.

We zien hier iets anders. Staat God niet boven de zeden en gewoonten van die tijd? Voor God is de vijandschap tegen het volk van de belofte erger dan de eventuele schending van het gastrecht. Omdat de verbondenheid aan het volk, waarover de Heere het goede gesproken heeft, groter was dan de verbondenheid aan haar eigen volk.

Het derde bezwaar, dat veel naar voren komt en wellicht het meest ingrijpt: mocht Jaël Sisera ter dood brengen, terwijl hij daar lag te slapen?

Het gruwelijke van dit gebeuren kan én mag niemand ontkennen. Het komt uit in Richteren 4, hoe ze stilletjes tot hem ging en de nagel in de slaap van zijn hoofd dreef, dat hij in de aarde vast werd: "hij nu was met een diepe slaap bevangen en vermoeid en stierf". In Richteren 5 komt het nog meer uit, hoe erg of het geweest is. Daar horen we het herhaalde dodelijke kloppen met de hamer, waardoor de dood werkelijkheid werd. Ze hamerde zolang, totdat hij roerloos aan haar voeten ligt. Moet dit alles geprezen worden? Laat het toch allereerst vaststaan, dat het hier gaat om een man, die naar Gods wet de dood moet sterven. Is het dát niet bij velen, dat bezwaar ontmoet. Men wil niet weten van de doodstraf, die er naar Gods eigen Woord moet zijn voor degenen, die zich aan het leven van anderen vergrepen hebben. Sisera is toch de man, die vrouwen en meisjes heeft aangerand en om het leven heeft gebracht. Het valt in onze tijd op, dat de doodstraf toegepast wordt bij oorlogsmisdadigers of dat ineens de doodstraf weer besproken wordt, als er verschrikkelijke dingen aan het licht komen. We kunnen er de laatste tijd in België van horen bij de aanranding van en moord op kinderen. Zo is er het gevaar, dat men de doodstraf als een "gelegenheidsstraf" ziet en toepast, terwijl men voorbij gaat aan het hoog gebod des Heeren.

Dán: wie zou het niet willen ontzeggen, dat zij hier het recht Gods uitvoert? Men kan opmerken, dat Jaël bepaald niet uitblinkt in geestelijke adel bij de keuze van haar middelen. Het zij zo. Ik vraag me af, hoe het anders gekund had. Vooral zou ik hier echter graag benadrukken, dat Jaël handelt krachtens Goddelijke roeping.

Er wordt nogal eens gevraagd: had Jaël niet beter kunnen wachten, totdat Barak naar deze plaats gekomen was? Dan zou hij het gerechte vonnis hebben kunnen uitvoeren. Hier is maar één antwoord: zij behoefde niet te wachten op Barak, want zij was er zélf toe geroepen om het vonnis uit te voeren. Het zal haar niet onbekend gebleven zijn, dat Sisera gegeven zou worden in de handen van een vrouw én had de Heere hem niet in háár hand gegeven?

Goddelijke aandrang

Er is wel gesproken van een bijzondere Goddelijke aandrang, waardoor Jaël Sisera gedood had. De kanttekenaren van de Statenvertaling hebben daar op gewezen bij de geschiedenis van Richteren 4: "Deze daad van Jaël wordt door de Geest des Heeren in het volgende hoofdstuk - Richteren 5:23 - hogelijk geroemd, als gedaan zijnde uit een bijzondere ijver, door God ingegeven..." Door God ingegeven!

Matthew Henry heeft het over een "Goddelijke kracht" en een "Goddelijke volmacht", die haar ertoe in staat stelde en haar het recht ertoe gaf. Anderen in onze tijd spreken van een "gedreven worden door de Geest Gods" of van een "geroepen zijn door de Heere: God heeft gesproken en zij zal gehoorzaam zijn".

Die Goddelijke aandrang is niet buiten het Woord Gods om in Jaël werkelijkheid geworden. Ze heeft het Woord Gods gehoord in de omgeving, waar zij met de tenten doortrok. Het is door Debora gepredikt. Dat Woord heeft haar al tevoren vervuld en door Gods Geest heeft ze de overtuiging gekregen zó te moeten handelen.

Het beslissende blijft hier: hoe zien we haar verhouding tot Israël en tot de God van Israël? Wie de verbondenheid met dat volk en die God opmerkt, ziet die hier doorwerken. Dan behoeven we Jaël niet in alles goed te praten maar zien in haar handelen de lijn van Gods werk.

Ter navolging?

Voorzichtigheid past ons, als het gaat om de vraag of wij tot hetzelfde geroepen worden. Het bijzondere van de omstandigheden van Jaël mogen we niet voorbijgaan. Niemand mag uit het doen van haar concluderen, dat we eenzelfde opdracht hebben. Jaël leefde ook niet zo onder het Woord, zoals wij dat kennen. We moeten vrezen voor het spreken over bijzondere opdrachten buiten het Woord Gods om. Het is

iets anders om in de tere verborgen omgang met God de leiding Gods te kennen. Maar daarin blijft het Woord Gods een licht op ons pad en een lamp voor onze voet.

Dan zullen we zeker ook waken om middelen te gebruiken, die de toetssteen van Gods Woord niet kunnen verdragen. Dan wordt het Woord van Christus betracht in de persoonlijke verhouding tot onze vijanden: "...Ik zeg u: hebt uw vijanden lief; zegent ze die u vervloeken en doet wel degenen

die u haten" (Mattheüs 5:44).

Dat is het wonderlijke leven door de Heilige Geest: de rechte strijd te strijden tegen de vijanden van God en Zijn volk, maar in de persoonlijke verhoudingen dit te betrachten in zachtmoedigheid en liefde.

D. Slagboom.

Ds. F. Bakker 1919-1965 (6)

De vorige keer hebben we gelezen van de kerkbouw en van de ernstige ziekte van Ds. Bakker. Wat heeft hij een smartelijk ziekbed gehad. In oktober 1964 schreef hij een afscheidsgroet in het kerkblaadje.

Woord van afscheid

Enkele regels nemen we hier over: "Nu de krachten al minder worden, zal het wellicht de laatste keer zijn, dat ik mij in ons gemeenteblad tot u mag richten. Ik had nog graag een keer in uw midden het Woord bediend, maar dat is nu lichamelijk onmogelijk geworden. Toch ben ik dankbaar, dat ik me nog schriftelijk mag uitdrukken, hetgeen ik niet anders kan zien als een woord van afscheid, want ik gevoel dat de ziekte en de pijn al meer doorzet. En gelukkig, dat niet alleen. Maar er is in de smart dikwijls een blijdschap in God, die ik voor de gezondheid niet zou willen ruilen. De hemel komt steeds dichterbij en de aarde wordt steeds minder waard. Reeds voordat we de ontzettende boodschap vernamen, kreeg ik op een middag de rust in God de Vader en God de Zoon en God de Heilige Geest zo sterk te ondervinden, dat ik wel gevoelde niet ver meer te zijn van de rust, die er zeker overblijft voor het volk van God. En sinds is de Heere soms zo dichtbij, dat ik Zijn stem reeds gehoord heb die zeide: "Ga in, in de vreugde uws Heeren." Dit wil echter niet zeggen, geliefden, dat we dan ongevoelig zijn voor de scheur, die de dood meebrengt. Er zijn ook tijden dat mijn lieve vrouw en ik samen zitten te wenen vanwege dat ontzettende scheiden. Zo is het ook met mijn geliefde familie. En ik weet, dat het u, gemeente, ook zeer zwaar valt, om ons los te laten. Van mijn kant is er tegenover u hetzelfde. Met diepe ontroering schrijf ik u dit. De liefde kan niet missen.....

De Heere weet ook, dat er onder u zijn, die met Zijn Woord in de binnenkamer terecht zijn gekomen. Die door het Woord zijn ontdekt of vertroost zijn geworden." Het is een aangrijpend afscheidswoord. Wie het in zijn geheel wil lezen kan het vinden in het boekje "Het eeuwige Woord" deel 3. Pagina 164-167.

Van zijn catechisanten heeft hij een voor een persoonlijk afscheid genomen. Dat maakte diepe indruk.

Ingebruikname kerkgebouw

Inmiddels naderde de kerkbouw haar voltooiing. Zondagavond 29 november was het zover dat het nieuwe kerkgebouw in gebruik werd genomen. In een sobere dienst sprak de consulente Ds. M. Baan uit Openb. 21:22a - "En ik zag geen tempel in dezelve." Over deze tekstwoorden had Ds. Bakker willen preken, als hij ertoe in staat was geweest. Maar hij kon niet. Nu preekte zijn vriend Ds. Baan erover. In de dienst waren architect, aannemer en allen die aan de kerk gewerkt hadden, aanwezig. Ook de gereformeerde predikant gaf van zijn belangstelling blijk.

Over het blijde feit van de ingebruikneming van de nieuwe kerk viel de diepe schaduw van de zeer ernstige ziekte van Ds. Bakker.

Overlijden

Zijn toestand ging steeds meer achteruit. Totdat hij zaterdagavond 2 januari 1965 uit zijn lijden verlost werd. Het werd eeuwigheid. Naar dit moment had hij verlangd, want hij wist, dat hij voor eeuwig mocht juichen voor Gods troon. Dikwijls had hij daar, tijdens zijn ziekte, heel ruim van mogen getuigen. Op de rouwkaart stond: "Ingegaan in de vreugde zijns Heeren, mijn lieve man en onze geliefde broer, zwager, oom en neef Ds. Frans Bakker

op de leeftijd van 45 jaar. Uit aller naam: N. Bakker-Dieleman."

Zijn heengaan betekende wel een groot verlies voor zijn vrouw. En ook een heel groot verlies voor de kerk van Driebergen. Ze hebben dominee Bakker gevoelig gemist.

Donderdagmiddag 7 januari werd een rouwdienst gehouden in het nieuwe kerkgebouw. Ds. M. Baan sprak uit Joh. 11:11b - "Lazarus, onze vriend, slaapt." Lazarus had Jezus lief, zo begon dominee Baan. Dat is een groot wonder, want van nature haat de mens God. Wij hebben Jezus lief, omdat Hij ons eerst heeft lief gehad. De wegen van Gods liefde zijn wonderlijk. We gaan het lichaam van onze vriend zaaien in verderfelijheid, maar het wordt opgewekt in heerlijkheid. We moeten allen eenmaal geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus.

Laat u met God verzoenen. Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardig Gods in Hem. Aldus besloot dominee Baan zijn preek. Daarna sprak ouderling F. Bos. Deze zei: "Dominee Bakker wilde altijd de minste zijn. Hij was niet alleen een dienstknecht des Heeren, maar ook een kind des Heeren."

Een grote schare volgde de rouwstoet naar de begraafplaats. Aan het open graf sprak Ds. J.C. van Ravenswaay. Hij wenste mevrouw Bakker toe, dat God met Zijn Heilige Geest de ledige plaats zou vervullen.

Gebedsgestalten

Rest mij nog te vermelden dat van de hand van Ds. Bakker een aantal boekjes verschenen zijn. Reeds tijdens zijn ziekte, in de zomer van 1963 verscheen "Gebedsgestalten". Ds. Bakker lag toen in het ziekenhuis en voor zijn leven werd gevreesd. Het was hem tot troost dat dit boekje uitkwam.

In "De Wekker" schreef professor W. Kremer: "Onze dominee Bakker schreef dit echt praktische boekje. Het zijn twaalf samenvattingen van bijbellezingen over het gebed. Telkens is een schriftgedeelte dan ook uitgangspunt."

In het boekje horen we achtereenvolgens over het eenzaam bidden, aanhoudend bidden, kwalijk bidden, hoogmoedig bidden, ootmoedig bidden, vrijmoedig bidden, zuiver bidden, pleitend bidden, krachtig bidden, dankend bidden, vruchteloos bidden, en te laat bidden. In zijn voorwoord schreef Ds. Bakker: "Het is zeker niet de bedoeling om deze gestalten te be-

schouwen als een afgerond geheel van wat er over het gebedsleven te zeggen valt. Er is slechts getracht hier en daar de Schrift te openen om enige wegwijzers te vinden op het levenspad."

Inderdaad mocht hij de Schriften openen en op heel verantwoorde wijze naar voren brengen wat Gods Woord ons leert over het gebed. Het werkje is vele malen herdrukt en er is zelfs een uitgave in het Hongaars en in het Frans. Uit brieven die Ds. Bakker ontving en uit gesprekken bleek dat zijn boekje voor meerderen tot zegen mocht zijn. Daarover verheugde hij zich.

Na zijn overlijden in 1965 verscheen "Het eeuwige Woord" in drie delen. De inhoud bestaat uit zes preken en een aantal overdenkingen. Voorts verscheen "Wat onder u gesproken is" - twee bundels preken.

Hoort naar Israël

Enkele jaren later verscheen "Hoort naar Israël", een bundel bijbellezingen over de zonen van Jakob, volgens de zegen die in Genesis 49 over hen wordt uitgesproken. Tevens is er een preek bij over Jakobs verwachting - op Uw zaligheid wacht ik, o Heere.

Ds. H. Rijksen (van de Geref. Gemeente) schreef in "De Saambinder": "Ds. Bakker spreekt de taal van vandaag, hij gebruikt niet allerlei onbegrijpelijke versleten termen, maar in de taal van vandaag geeft hij op eenvoudige, schrijftuurlijke wijze zeer leerzaam onderwijs in de weg des Heeren. En hier wordt ook niet aan de tekst van alles opgehangen wat er niet bij te pas komt, maar op verantwoorde

wijze de Schrift verklaard."

In het Gereformeerd Weekblad oordeelde Ds. L. Vroegindeweyj: "Dit fris gesproken boek zal zijn weg vinden. Gesproken, schreef ik. Het zijn namelijk bijbellezingen, die op de band zijn opgenomen. De verklaringen zijn volop gemengd met praktische opmerkingen en de toepassing aan het slot ontbreekt niet. Het mooie van het boek is ook, dat het telkens heenwijst op de Christus."

En professor W. Kremer schreef in De Wekker: "Hier spreekt de naar onze gedachten te vroeg gestorven Ds. Bakker nog. Wat heeft hij geworsteld om tot de kansel te komen en wat heeft hij maar betrekkelijk kort mogen arbeiden. Door zijn schriftelijke nalatenschap spreekt hij nog. Ook in deze bijbellezingen over Jakobs zegeningen. Drie ontbreken er aan. De andere zijn destijds op de band opgenomen en nu voor de druk gereed gemaakt. Eenvoudig, degelijk met een gemoeidelijke inslag. Zo was onze Bakker en zo is hij ook hier. Men zal het met stichting kunnen leven."

Ook in zijn geschriften was hij heel pastoraal. Een aantal boekjes staat op zijn naam. Hij sprak daarin de tale Kanaäns - die spreekt nog altijd aan. Dominee Bakker sprak naar het hart van Jeruzalem; dat was een bijzondere genade en gave van God. De wijze spreukendichter schrijft: "Zegeningen zijn op het hoofd des rechtvaardigen; maar het geweld bedekt de mond der goddelozen. De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn."

H. van der Ham.

hem, spreken hem vrij; en als hij lijdt vanwege zijn 'afmakingen', handelt God nochtans in alle beproevingen met hem als een corrigerende Vader. Hij weet dat hij ze verdiend heeft, maar hij ziet deze beproevingen komen van een Vader, die in een verbond is met hem! En wat kan van een vader komen, dan wat goed (liefelijk) is? Hij ziet dat het getemperd is en verzacht, en tenslotte er op gericht is om hem heiliger te maken. De engel is er uitgetrokken... En daarom, wat kan een christen verontrusten, als hij de Geest van Christus, en geloof, de "wortel van de genade" heeft? (...)

Laten de voorrechten van christenen hier en in de hemel uw hart bezighouden, want uw Hoofd is daar en gij zult daar binnenkort ook zijn. Verwarm uw hart met die overdenkingen en zie dan of onbetekende dingen van de tijd u kunnen terneerdrukken. Amen."

Dit is het slot van een preek van iemand, die niet aan het begin, maar bijna aan het eind van zijn leven is, en daarin ondervonden heeft: "Veel zijn de tegenspoeden van de rechtvaardige..." Niet een 'studeerkamergeleerde', maar een uitermate praktisch theoloog, hoewel hij grondig de theologische wetenschap bestudeerd had (dat hoefde dus geen bezwaar te zijn). Een 'God-geleerde' in de eigenlijke zin van het woord: een van God geleerde dus!

Zo eindigt Sibbes zijn laatste preek op zondag 28 juni 1635. Het is een preek over Joh. 14:1: "Uw hart worde niet ontroerd; gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij". Ook op de voorafgaande zondag had hij al over deze tekst gepreekt. Op de volgende zondag wás hij daar, waar het Hoofd van Zijn kerk is, en ging hij in tot de vreugde van zijn Heere.

Wie was deze man, van wie gezegd is dat "de hemel in hem was eer hij in de hemel was"?

Nu u aan de hand van een aantal artikelen (opnieuw) kennisgemaakt hebt met een bekende Engelse puritein, Matthew Henry, willen we nu eens wat nader kennismaken met een wat minder bekende, maar niet onbelangrijker puriteinse theoloog. Allereerst iets over zijn leven. En D.V. daarna iets over zijn werken, met name door de inhoud van één van zijn werken met de titel "Het gekrookte riet en de rokende vlaswiek" met elkaar te overdenken.

Richard Sibbes werd in 1577 geboren

Richard Sibbes-portret van een Engelse Godgeleerde uit de 17e eeuw (1)

"...in Christus te zijn, en te weten dát we dat zijn! O, dat is de hemel op aarde voor zo'n mens, die in die staat is! Want welke kant hij dan ook op kijkt, hij vindt reden tot vertroosting.

Als hij terug ziet, op de leiding van de Geest, die hem geregeerd heeft in zijn leven tot nu toe, mag hij met Paulus zeggen: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loopbaan gelopen, die God voor mij gesteld had" (2 Tim. 4:7). Wat een aangename overdenking is dat! (...) Als hij vooruit ziet, dan ziet hij een plaats voor hem bereid in de hemel, en daar ziet hij zichzelf reeds in Christus! Daarom zegt hij: "is mij weggelegd de kroon der rechtvaardig-

heid, welke mij de rechtvaardige Rechter zal geven in die dag, en allen die Zijn verschijning liefhebben."

Als er slechte tijdingen komen van de kerk ver weg of dichtbij, het zal hem niet veel ontmoedigen. Zijn hart is vastgemaakt; hij gelooft in God en in Christus, en dat bewaart hem er voor om als een riet te zijn, dat door elke windvlaag geschud wordt. Wat betreft de beschimpingen en de verwijten die hij bovendien in de wereld ontmoet, hij draagt ze als zijn kroon, als ze er zijn terwille van de godsdienst en om Gods zaak. Want zijn Getuige is in de hemel, en in zijn eigen geweten. En God in de hemel, en zijn geweten in

als de oudste zoon van Paul Sibbes, een wagenmaker in Tostock, in het graafschap Suffolk. Al spoedig verhuisde het gezin naar Thurston, een plaatsje drie mijl verderop. Een zekere mate van welvaart kon het gezin Sibbens niet ontzegd worden. Toch zinde het z'n vader maar matig om Richard naar school te laten gaan gezien de - in zijn ogen nutteloze - kosten, die dit met zich meebracht. Anderen moesten hem ertoe brengen zijn begaafde jongen te laten studeren. Want, nadat hij te Bury de Grammar school doorlopen had, wilde zijn vader hem in het bedrijf hebben. Hij haalde hem van school, kocht gereedschap voor hem, en... de jongen die liever boeken las, dan speelde met z'n vrienden, zou de opvolger worden in het bedrijf van vader Sibbes. Zo althans wakte z'n vader, God beschikte anders. Deze jongen was bestemd om met ander 'gereedschap' te werken. Op zich al een leerzame les voor alle ouders, lijkt me.

En dan heeft de Heere alle middelen ter beschikking om iemand te brengen, waar Hij iemand hebben wil. Enkele vooraanstaande mensen maakten het mogelijk dat Richard - hoewel tegen de zin van zijn vader - kon gaan studeren aan het St. John's College te Cambridge, de beroemde universiteitsstad. Een voorspoedige studie volgde, mede door een grote toewijding, die heel zijn leven kenmerken zal. In 1599 werd hij 'Bachelor of Arts', in 1601 'Fellow' en het jaar daarop "Master of Arts" (zijn doctorale diploma). Wat bracht deze begaafde jongeman ertoe de Heere te gaan dienen in de dienst van het Evangelie van Zijn Zoon? In 1609 werd hij immers benoemd als een van de academie-predikers. Sibbes zelf is daar uiterst zwijgzaam over. Maar er zijn aanwijzingen dat de Heere daar Paul Baynes,

die preekte in de St. Andrews te Cambridge, als middel voor heeft willen gebruiken. In het voorwoord van "De beschrijving van Christus" (inleidende preken tot "Het gekroonde riet") wijst Sibbes zelf op "de ijdelheid van het publiceren over dingen die te heilig zijn om er zo mee om te gaan". En wijst hij er op dat moderne "bekeerlingen" zo weinig tijd laten verstrijken voordat ze hun hele 'verhaal' al publiekelijk uitbazuinen. Het is, zegt hij, gevaarlijk om de woorden van de Meester te vergeten: Het Koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat (Luc. 17:20). Een waarschuwing lijkt me, die bijna aan 't eind van de 20e eeuw nog even aktueel is!

In 1610 promoveerde hij in de theologie en wordt hij lector aan het Holy Trinity College te Cambridge. In 1615 wordt hem dat ontnomen, vanwege zijn uitgesproken puriteinse opvattingen.

In die tijd heeft hij o.a. de bekende Thomas Goodwin onder zijn gehoor gehad. In een gesprek met de jonge Goodwin zei Sibbes: "Jongeman, als je ooit goed wenst te doen, dan moet je het Evangelie verkondigen, en de vrije genade Gods in Christus" (aanvankelijk schijnt Goodwin bekoord te zijn door arminiaanse gedachten). Een woord van een wijze dat als een nagel was en een prikkel, het werd diep ingeslagen!

Veel over deze periode weten we niet. Zelf heeft hij heel weinig over zijn leven nagelaten. "Christenen", zo zegt hij, "moeten zijn als mineralen, overvloedig in de diepte der aarde". En dat heeft hij niet alleen tegen anderen gezegd, maar dit heeft in z'n eigen leven vlees en bloed gekregen. Immers, als er geen 'diepte der aarde is'...?! Schijn bedriegt!

(wordt vervolgd)

Ds. M.J. Kater, Zeist.

bij een uit te brengen beroep gesteld dient te worden is of de prediker een goede leerjongere van Jezus Christus is. De houding van de prediker dient te zijn: Spreek Heere, want Uw knecht hoort. De eerste vraag dient niet te zijn of hij goed kan preken. Het is een wonder leerling van Jezus te mogen zijn en al meer te worden. Gemeente, smee hierom, dat uw nieuwe predikant leerling mag zijn en blijven. "Heer des huizes" kan ook weergegeven worden met landeigenaar, iemand die veel slaven of personeel heeft. Hij dient voor hun levensonderhoud te zorgen. Dit is een mooi beeld voor de predikant en ambtsdrager: aan ieder der hoorders dient het bescheiden deel gegeven te worden. Er is ontdekkend, vermanend, bemoedigend en vertroostend voedsel. Er zij oog voor de nood in de gemeente, voor hongerigen en dorstigen, er zij onderwijs voor de Kerk des Heeren. De prediker dient geen wetenschappelijke hobbyist te zijn. Een predikant dient jong en oud op het oog te hebben. Het gebed zij: Heere, wilt U mij geven uit te delen, wilt U harten verbreken, wilt U onderwijs geven aan Gods kinderen. Dit is een hele worsteling voor de prediker. In het ambtelijke werk zijn wij afhankelijk van stap tot stap. De predikant dient leerling en bedelaar te blijven. Denk aan de gevleugelde woorden van Luther: Wij zijn bedelaars, dat is waar. "Nieuwe en oude dingen". Het achterliggende beeld is dat er uit de schatkamer, uit de voorraadkamer, oude en nieuwe dingen komen. Er dient oud en nieuw onderwijs uit het Woord gegeven te worden. "Oude" wijst terug naar de Schriftgeleerden. Zij onderzochten het oude Woord: De Wet en de profeten. Indien een Schriftgeleerde volhardde in verzet tegen Christus bleef het bij het oude. Mag het oude Woord gelezen worden tot op Jezus Christus dan wordt het oude nieuw. Bij een leerling van Jezus Christus glanst het oude op en wordt nieuw. Dit betekent dat alle Schriftwoorden hun volle vervulling vinden in Christus. Er dient geen andere naam gepredikt te worden dan deze Naam. Christus is het hart en de kern van het Woord. Die ene Naam licht op in de Wet. De Zonne der Gerechtigheid gaat op in het Woord. Voor de dienaar van het Woord wordt het Woord nieuw in de studeerkamer en op de kansel. Het oude woord is o zo fris en krachtig. Owen drukte het zo uit: wanneer ik spreek dient daarvan te gelden: Ik heb geloofd en daarom heb ik gesproken. De prediking is niet

Bevestiging en intrede Ds. P. den Butter te Middelharnis

Bevestiging door drs. A. Baars

De bevestiger sprak over Mattheüs 13:52 "En Hij zeide tot hen: Daarom, een iegelijk Schriftgeleerde, in het Koninkrijk der hemelen onderwezen, is gelijk aan een heer des huizes, die uit zijn schat nieuwe en oude dingen voortbrengt."

In deze tekst staan de begrippen oud en nieuw centraal. Het oude Woord van God is altijd nieuw en wordt altijd

nieuw. De aanduiding Schriftgeleerde heeft in tegenstelling tot Mattheüs 12 hier een positieve betekenis. Schriftgeleerdheid die Christus afwijst dient afgewezen te worden. Maar als een Schriftgeleerde leerling wordt is dit een positieve zaak. "In het Koninkrijk der hemelen onderwezen" betekent: die een discipel is geworden in het Koninkrijk der hemelen, dus een discipel van Jezus. De eerste vraag die

afhankelijk van de bevinding van de prediker, maar wordt er wel door gestempeld. We dienen er ook aan te denken dat onder de prediking het oude nieuw mag worden. Is de prediking eigenlijk niet oud nieuws? Sommige leden van de gemeente hebben alle predikanten die in Middelharnis gestaan hebben meegemaakt. Is het goede onderwijs dat gegeven mocht worden ook nieuw geworden? Smeek om zegen op de prediking. Het kan van binnen bestoft en beroekt zijn. Dan stijge de bede op: Wilt U het nieuw maken. Indien er veel struikelingen zijn is er veel vernieuwende genade nodig. Hoe meer oude en nieuwe dingen er voortgebracht mogen worden, hoe meer de Naam gaat schitteren. Christus wil mensen gebruiken in de dienst der prediking. In de prediking dient uit te komen Wie Christus wil zijn voor zondige mensen. In Hem is wijsheid, hulp, kracht, genade en eeuwige liefde. Als hoorders dat gaan zien is het oude voorbijgegaan, dan is het alles nieuw geworden. Dat het veel ervaren mag worden. Dan zal een schat van zegeningen in Hem ten erfdeel zijn.

Er volgde na de lezing van het bevestigingsformulier en het ja-woord van Ds. Den Butter een korte toespraak door drs. Baars. Hij gewaagde ervan dat de levensboeken van Ds. Den Butter en van hemzelf dooreenlopen. Dit is zowel in Canada als in Nederland het geval. Indertijd bevestigde Ds. Den Butter Ds. Baars in Middelharnis, nu vindt het omgekeerde plaats. Opgeroepen werd in de Heere te eindigen. We hopen dat in deze 'laatste' periode er nog rijkere vrucht zal mogen zijn. Er zij een uitzien naar de diepere doorwerking van de Heilige Geest ook in Middelharnis. U hebt uw weg in Middelharnis al gevonden, wij wensen het ook uw vrouw toe en vertrouwen dat dit zal gaan. Drs. Baars zag in het komen van Ds. Den Butter naar Middelharnis een bevestiging voor zichzelf met betrekking tot de taak die op zijn schouders is gekomen. Hij riep de gemeente op tot gebed en sprak uit het alleen van de Heere te verwachten.

Intrede Ds. P. den Butter

Hierna deed Ds. P. den Butter zijn intrede met Filippenzen 3:1b "Dezelfde dingen aan u te schrijven is mij niet verdrietig en het is u zeker."

Wat kom ik doen? U hebt dat kunnen horen in de bevestigingspreek, vanuit

het formulier en het staat ook in de beroepsbrief. Ik kom hetzelfde doen als in 1982. Het gaat om dezelfde dingen. In plaats van het woord "schrijven" uit de tekst valt te denken aan "preken". Wilt u wat nieuws? Gelooft u in vernieuwingen? De aloude Evangelieklanken zullen klinken waar onze vaders bij geleefd hebben en bij gestorven zijn.

"Dezelfde dingen", wat wordt hiermee bedoeld? Sommige verklaarders denken aan vs. 1a. Dan zou het om blijdschap in den Heere gaan. Deze opvatting is te eng. In de Filippenzenbrief wordt de geloofsbeleving van Paulus getekend. Het gaat om het Evangelie van Jezus Christus, de algenoegzame Zaligmaker. Die aan het recht van God voldaan heeft. Het gaat om Zijn gerechtigheid die redt van de dood. Het is nodig om uit het geloof in deze Zaligmaker te leven en Hem al meer te leren kennen. Het gaat om het nieuwe leven, een nieuwe levenswandel, een staan naar heiliging van het leven. Het is steeds hetzelfde Evangelie, dezelfde Naam, dezelfde genade. Als dat evangelie gepredikt wordt kan het op twee manieren misverstaan worden. Het arglistige hart kan het woord verdraaien. Bedenk dat de satan dit ook wil. Er kan sprake zijn wetticisme of legalisme en er kan sprake zijn van antinomianisme. Tegen beide dient gewaarschuwd te worden. Legalisme staat gelijk aan jodaisme en wil zeggen dat men de gerechtigheid van Christus wil aanvullen. Christus en onze gehoorzaamheid en het onderhouden van ceremoniën zoals de besnijdenis. Christus en de eigengerechtigheid. Paulus was het op veel punten eens met de jooden. Maar zo doet men tekort aan Christus, dan wordt gebouwd op een verkeerde grondslag. De benamingen in vers 2 zijn sterk: "Ziet op de honden, ziet op de kwade arbeiders, ziet op de versnijding." Voor de opvattingen van de jooden moeten we terugdeinzen, zij voeren de mens van het heil af. Aan de andere kant is er het antinomianisme. Hier gaat men uit van de redenering dat toch alles volbracht is, dat een mens niets hoeft toe te voegen aan het werk van Christus en dat het daarom onverschillig zou zijn hoe een mens nu leeft. Wordt er gezondigd, dan is er toch genade. Zie vers 19: Welke god is de buik." Dan is er sprake van een wereldse wandel.

Mensen kunnen aanstoot nemen aan de prediking. We houden niet van waarschuwingen, we horen liever een positieve prediking. Aarzelt Paulus

hierom? Paulus wist uit het verleden wat het was vast te houden aan waarheid, hij leefde eertijds als een jood. Een leven van bekering en heiligmaking ligt de mens niet. Het leven van genade maakt arm. Met een prediking waarin armoede en ellende doorklinken kom je de mens niet in het gevele.

Paulus aarzelt niet dezelfde dingen te schrijven. Het is hem niet verdrietig en het is zeker, het is nodig voor de Filippenzen.

Aan elke rechte prediking mag de waarschuwing niet ontbreken. Satan bedenkt vele dwalingen. Nieuwe en oude ketterijen dienen gesignaleerd te worden. De twee monsters leven nog: Zelf wat willen doen met ons geloof, gebed, goede werken en christelijke activiteiten en er wat van verwachten. Aan de andere kant wereldgelijkvormig willen leven en toch behouden worden. Dit verduistert de eer van Christus. Christus wordt immers geschonken tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en een volkomen verlossing. Christus is onze gerechtigheid en heiligmaking. Paulus is die naar van Christus: vandaar zijn harts-tocht in het schrijven. Als prediker wordt men geroepen het Evangelie te verkondigen in het openbaar en bij de huizen. Verwacht ook waarschuwingen. Het zal mij niet verdrietig zijn, want het gaat om Christus. Zijn werk dient verkondigd te worden. De weg tot Hem en met Hem. Van genade alleen leven. De eigengerechtigheid is schade en drek. Er dient lust te zijn tot gerechtigheid. Calvijn heeft onze tekst heel breed opgevat: het geheel van de christelijke leer, het geheel van de waarheid. U als hoorders mag mij daaraan houden. Ik wil niet origineel zijn. Verwacht geen liturgische veranderingen, ik heb er geen zin in en geen tijd voor. We komen immers nooit klaar met het Evangelie. Veel dient gezegd en opnieuw gezegd te worden. Dezelfde boodschap zal klinken als in het verleden: de enige Naam tot zaligheid gegeven. De zaligheid alleen door Christus en een wandel ter ere Gods ook alleen door Hem.

We zijn traag om te verstaan. Hebt u het al mogen leren? Wat bewaren we in het hart? Na ontvangen genade zijn we vaak nog zo vleselijk. Daarom moeten dezelfde dingen gepredikt worden, herhaald worden. Aan Abraham werd tot zevenmaal toe beloofd dat Kanaän gegeven zou worden. Wat valt er veel te zeggen van de namen, ambten, naturen, staten en weldaden

van Christus. Hoe schittert zijn zon-
daarsliefde en Zijn koninklijk werk. Er
is geen einde aan. Het zonlicht ver-
veelt ons niet. Wie enige waarde ziet
in het Woord en in Christus verveelt
de prediking niet. De diamant Christus
zal steeds getoond worden, draaiend,
zodat vele facetten aan de orde zullen
komen. De waarheid zal herhaald wor-
den. De Heere zegene Zijn Woord.

Hierna volgende toespraken. Ds. M.
van der Sluys sprak namens de classis
en als consulent. Ds. Ruijgrok namens
de plaatselijke kerken. Ouderling Vil-
lerius namens kerkeraad en gemeente.

Ds. Den Butter sprak een kort per-
soonlijk woord en verwees hierin naar
de veranderde gezinsomstandigheden.
De dood is in de pastorie gekomen
door het overlijden van mw. Den
Butter en de twee dochters hebben een

eigen levensbestemming gekregen. Ik
kom als een stervende tot stervenden.
Het Evangelie wordt gebracht op de
rand van de eeuwigheid. Hij sprak de
hoop uit op een goede samenwerking
met de kerkenraad en anderen. Hij riep
de jeugd op de Heere vroeg te zoeken.
Daar is een belofte aan verbonden: Die
Mij vroeg zoeken zullen Mij vinden.
Hij riep de gemeente op tot gebed.
Kort ging hij in op de gehouden toe-
spraken. Gememoreerd werd dat niet
Ds. De Rompf zijn bevestiger was (hij
stond zijn plaats uit eigen beweging
af), maar drs. Baars. De bevestiger
werd dank gezegd en de gemeente van
Driebergen werd Gods genade toege-
beden. Na afloop was er gelegenheid
Ds. en mw. Den Butter de hand te
drukken en al het nodige toe te wen-
sen.

Ds. A. van Heteren.

Kerken in Oost-Europa terug bij "af"?

Kerken in de gedoogzone

Nijkerk - De kerken in Oosteuropese
landen dreigen opnieuw in een be-
dreigde positie te komen. In Bulgarije,
Moldavië en de Oekraïne worden
mogelijkheden tot straatevangelisatie
beperkt. Nieuwe godsdienstwetgeving
staat op stapel, waardoor protestantse
kerken dreigen gedegradeerd te wor-
den tot sekten.

Als gevolg van een monsterverbond
tussen de orthodoxe kerken en de -
vaak communistische - regeringen
worden de protestantse groepen aan
banden gelegd. Officieel is evangeli-
satie (nog) toegestaan, maar met het
gebruik maken van ambtelijke regels
weten autoriteiten dat steeds te verhin-
deren.

Tot voor kort was evangelisatiewerk in
Bulgarije op straat mogelijk. Een nieu-
we wet zegt, dat dit alleen maar mag
gebeuren met toestemming. Natuurlijk
is het niet verboden, maar men wil "op
de hoogte" zijn. Wat is de praktijk? Er
wordt toestemming gevraagd om op
een bepaalde dag op een bepaalde
plaats te evangeliseren. Het antwoord
luidt, dat er toevallig op dezelfde dag,
op dezelfde plaats al een aanvraag
door iemand anders is ingediend. Die
"iemand anders" is geen kerk. Als er
dan telefonisch contact wordt opgeno-
men om de plaats te veranderen, krij-
gen ze te horen dat dit alleen maar

schriftelijk kan. Een nieuwe aanvraag
kan over 6 weken in overweging geno-
men worden. Deze nieuwe aanvraag
wordt dan gehonoreerd met een nieu-
we smoes, die de voorgenomen cam-
pagne opnieuw torpedeert. De kerke-
lijke gemeente van Sofia is zo al meer
dan een jaar bezig om haar "straat-
werk" gelegaliseerd te krijgen.

In Bulgarije en Moldavië wordt ge-
werkt aan nieuwe godsdienstwetge-
ving. Dat betekent dat protestantse
kerken hun legale status kunnen ver-
liezen. Het juridisch eigendom van
kerken en grond, het stichten van te-
huizen etc. wordt daardoor onmoge-
lijk.

Al vanaf de omwenteling zijn de
Baptisten bezig een kerkelijk centrum
in Sofia te bouwen. Na de vele omtrek-
kende bewegingen, die er gemaakt
moesten worden (veel overbodige
tekeningen, honderden documenten
die ondertekend moesten worden,
tientallen nieuwe bestekken van de
aannemer etc.) is het belangrijkste
document nog steeds niet onderte-
kend: de officiële toestemming voor
dit project van de gemeenteraad van
Sofia. Officieus is deze er door een uit-
spraak van deze raad in de juli-verga-
dering van 1995, maar schriftelijk is
dit nog steeds niet bevestigd. Ds.
Angelov heeft hierover gesproken tot
en met de minister-president toe. De

beloften klinken schoon, maar hij
krijgt telkens te horen, dat het tijd kost.
Op de vraag waarom en hoelang geeft
niemand antwoord. Ze bouwen ge-
woon verder, maar worden wel telkens
geconfronteerd met controles op de
bouwplaats, waarbij altijd de op-
merking gemaakt wordt, dat hij ille-
gaal bezig is. Het blijft dan ook moge-
lijk, dat het gebouw op zekere dag
geconfisqueerd wordt. Waarom deze
vertraging? Angelov: "Omdat men
wacht op de officiële uitspraak in het
parlement of we wel of geen sekte zijn.
Worden we tot sekte verklaard, dan
verliezen we al onze rechten."

In Varna, een grote badplaats aan de
Zwarte Zee, staat op een van de mooi-
ste plekjes van deze stad de onafge-
bouwde Methodistenkerk. Voorganger
Ds. Bedros Altunian vertelde ons, dat
de bouw sinds april dit jaar stil was
gelegd, omdat 3 gemeenteraadsleden
bezwaren hadden ingediend. De ge-
meenteraad van Varna heeft in 1993
toestemming gegeven om deze kerk te
bouwen op een van de mooiste plaat-
sen van deze stad. Pal in het centrum
verrijst dit imposante gebouw. Deze
plaats wordt hen stevig betwist door 3
leden van een klein nationalistisch
partijtje, dat gelieerd is aan de ortho-
doxe kerk. Na een ijverige speurtocht
door de documenten, zijn ze gestuit op
een verklaring, die mede ondertekend
had moeten worden door de burge-
meester van Varna. Overigens een
documentje van zeer ondergeschikt
belang. De burgemeester heeft, om
precies te zijn 119 handtekeningen
gezet en hij had er 120 moeten zetten.
Dit werd de aanleiding tot een hetze
tegen de burgemeester door de 3 supra
nationalisten. Gevolg? De bouw moet
stilgelegd worden, tot er een nieuwe
verklaring is, die de vorige herroept en
daarna een nieuw document, dat ook
door de burgemeester ondertekend is.
Dat nieuwe document moet echter wel
door de gemeenteraad goedgekeurd
worden. Verklaart de nieuwe wet deze
Methodisten tot een sekte, dan kon het
met de verdere bouw van dit gebeds-
huis wel eens gebeurd zijn.

Ook hulpverlening wordt bemoeilijkt.
Kerken kunnen niet meer zelfstandig
hulp ontvangen. In Bulgarije kan
humanitaire hulp alleen officieel wor-
den ingevoerd via het bedrijf Agency
for foreign help, een staatsinstelling
die autonoom beslist waar de ontvan-
gen hulp het meest nodig is. Daarbij
hebben zij een "blinde vlek" voor pro-
testanten.

In Oekraïne worden uitnodigingen van kerken voor westerlingen - noodzakelijk voor visumaanvragen - steeds vaker terzijde geschoven. Dat belemmert de hulpverlening.

In Moldavië waren er tot voor kort nog de meeste mogelijkheden voor kerkelijke activiteiten in Oost-Europa.

Maar ook in dit land is openlijke evangelisatie verboden. Het werken in gevangenissen is niet meer toegestaan. Desondanks evangeliseert men toch, op het gevaar af een boete te krijgen. Ilia Myrza, directeur van de kerkelijke zendingsorganisatie "Bethesda" uit Kishinev zegt hierover: "Onder het communisme was het ook niet toegestaan, maar toen deden we het ook. De Koning van de kerk heeft toch de zendingsopdracht gegeven en die kan door aardse wetgevers niet ongedaan gemaakt worden." De tegenwerking

wordt in dit land steeds zichtbaarder.

Een groep Nederlandse kampleiders werd 17 uren opgehouden aan de grens van Moldavië. Deze jongelui hadden \$ 24.000,- bij elkaar gebracht om kinderevangelisatiekampen te financieren. Deze kampen worden hoofdzakelijk bevolkt door weeskinderen. Op de bewuste dag zijn Myrza en D. van den Noort (voorzitter Stichting Kom Over En Help) op 3 ministeries geweest om de visa te verkrijgen. De ambtebaar, die ervoor verantwoordelijk was weigerde ze af te geven. Reden? We hadden geen documenten die konden bewijzen, dat het geld werkelijk bij elkaar gebracht was. Toen later het document gefaxt werd, wilde men de verantwoordelijkheid doorschuiven naar een ander departement, dat van onderwijs, waaronder de weeskinderen vielen. De minister van buiten-

landse zaken wilde zijn ambtenaar niet laten vallen en koos daarom voor deze uitweg. Zijn collega van onderwijs moest maar een aanbevelingsbrief schrijven, waaruit zou moeten blijken, dat de visa noodzakelijk waren. Dit ministerie was ons zeer welgezend, omdat we weeskinderen willen helpen. De minister ontving ons hoogst persoonlijk en ondertekende de bewuste brief. De ambtenaar van buitenlandse zaken was echter nog niet tevreden en zocht naar mogelijkheden de brief niet te accepteren. Toen uiteindelijk de minister van volksgezondheid er zich ook nog mee bemoeide, zag hij in, dat hij beter zijn fiat kon geven. Hij moest daarvoor alleen maar een telefoontje naar de grens plegen, want de visa waren allang klaar gemaakt. Men wachtte alleen nog maar op zijn ja-woord. Hij presteerde het om dit ja-woord 17 uren op te houden. Werkelijke reden? Myrza: "Deze man is fel tegen alle evangelische kerken en is een communist van de oude stempel. Hij zal alles doen wat in zijn vermogen ligt om ons tegen te werken."

Dat bleek dan ook, toen hij uiteindelijk door de knieën moest. Ongemeen fel reageerde hij tegen Myrza met de woorden: "Voor deze ene keer, maar ik wil je niet meer zien."

Met zeer grote belangstelling kijken onze Oosteuropese geloofsgenoten uit naar de nieuwe godsdienstwetten die eraan komen. Ze houden ernstig rekening met het feit, dat steeds meer vrijheden zullen worden afgenomen. Met grote snelheid probeert men de huidige projecten te realiseren.

Het is zelfs de vraag of de kerk in de "gedoogpositie", waarin men nu verkeert, kan blijven.

CSFR viert negende lustrum

De reformatische studentenvereniging *Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato* (CSFR) viert in 1996 haar 45-jarig bestaan. Leden, oud-leden en belangstellenden worden uitgenodigd voor het lustrumcongres dat Deo Volente plaatsvindt op zaterdag 9 november 1996 in het Blauwkapelcollege te Utrecht.

Het thema luidt *De kleine oecumene*, waarmee wordt bedoeld op de eenheid der kerken die het reformatische belijden zijn toegedaan. 's Morgens regeren drs. H. de Jong uit Zeist en dr.

Landelijk Comité ter voorbereiding van ouderlingen- en diakenenconferenties der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Aan alle ambtsdragers, ouderlingen en diakenen, gene uitgezonderd, van onze Kerken.

Geachte broeders,

Hoewel alle kerkeraden nog een speciale uitnodiging zullen ontvangen, graag ook deze algemene uitnodiging voor de landelijke najaarsconferentie die bij leven en welzijn zal worden gehouden op zaterdag 5 oktober a.s. in de Ichtuskerk in Amersfoort, aanvang 10 uur.

Het zal in deze conferentie gaan over een kerkelijke activiteit, waarvan in het gevoel van velen, de betekenis minder lijkt te zijn geworden en waarvan de inhoudelijkheid veranderd lijkt te zijn, te weten "het huisbezoek in de gemeente van Christus".

Enkele aandachtspunten.

1. Vroeger een met pastoraal gezag geladen gebeurtenis; vandaag leeft de gedachte dat Christus, het Hoofd der Kerk, zich in zijn gemeente in toerusting van en toezicht op de kudde, in de ambtsdragers laat vertegenwoordigen, niet meer zo sterk.
2. Het gezag van het ambt in de Kerk heeft te lijden gekregen onder het proces van democratisering, liberalisering, gezagsdevaluatie en nivellering in sociaal-maatschappelijke verhoudingen binnen onze samenleving. Dat heeft het bijzondere ambt in de gemeente niet onaangesproken gelaten.
3. Wat is het doel van het huisbezoek? Welke dingen dienen in dat bezoek aan de orde te komen?
4. Hoe zet men een gesprek op huisbezoek op?
5. Hoe dient de ambtsdrager de aan zijn zorg toevertrouwde leden van de gemeente te benaderen in de persoonlijk-geestelijke sfeer?
6. Hoe te handelen met ???contente leden van de gemeente, bijvoorbeeld bij kritiek op de prediking?
7. Pastorale correctie op huisbezoek bij wijze van liefdevolle tuchttoefening.
8. Welke opstelling kiezen de ambtsdragers in situaties van moeite en verdriet?
Er zou veel meer te noemen zijn.

De conferentie zal tot de bespreking van het thema worden ingeleid door Drs. A. Baars, universitair hoofddocent aan de Theol. Universiteit van onze Kerken in Apeldoorn. Ds. K.T. de Jonge uit Almere verklaarde zich graag bereid enkele inleidende gedachten aan te reiken over het diakonale huisbezoek.

Geve God aan alle broeders gezondheid en zin om op 5 oktober a.s. naar Amersfoort te komen.

Het Comité.

W.J. op 't Hof uit Nederhemert over de belijdenis 'één heilige algemene christelijke kerk'. 's Middags kan gekozen worden uit negen workshops. Sprekers zijn o.a. prof.dr. G. Dekker, dr. J. Hoogland, drs. H. de Leede en drs. I.A. Kole. Het congres wordt besloten met een panelgesprek o.l.v. drs. G.A. Tichelaar uit Amersfoort. Deelnemers zijn drs. C. Blenk, dr. G.C. den Hertog, ds. A. Moerkerken en ir. B.J. van der Vlies. Zij zullen onder meer ingaan op hun persoonlijke houding ten aanzien van de kleine oecumene. U wordt geattendeerd op de CSFR-lustrumbundel, getiteld *Het brood dat wij breken. Om de eenheid van een verdeelde kerk*, met bijdragen van o.a. prof.dr. A. van de Beek, ds. P. den Butter, dr.ir. H. Jochemsen, dr. B. Loonstra, drs. M.A. de Ronde en drs. A.A. van der Schans. De bundel bevat ook de publicatie 'Wat zegt de Bijbel over de kerk?' van het COGG en het Appèl uit 1970 waaraan o.m. wijlen ds. M. Baan, ds. W.L. Tukker en ds. A. Vergunst meewerkten. ISBN 9023900634. Prijs f 29,90. Vanaf 1 oktober a.s. verkrijgbaar in de boekhandel.

De kosten voor deelname aan het congres bedragen f 27,- (lunch inbegrepen). Op de congresdag is de lustrumbundel voor de gereduceerde prijs van f 18,- verkrijgbaar.

Voor meer informatie en/of opgave kunt u terecht bij Pieter Quist, Hugo de Grootstraat 10, 2613 TV Delft, tel. (015) 2138145, b.g.g. tel. (030) 2100353 of (010) 4046486.

Telefonisch spreekuur voor ambtsdragers

Voor informatieve- en consultatievragen over psychische, psychiatrische en relatie- en gezinsproblematiek kunt u bellen met de GLIAGG:

Iedere maandag tussen 13.00 en 14.00 uur

Amersfoort : 033 - 4 5 5 94 09

Dordrecht : 078 - 6 31 50 40

Zwolle : 038 - 4 23 03 00

Verlof drs. C.W. Buijs

Deputaten Buitenlandse Zending delen de kerken mee dat drs. C.W. Buijs, die als zendeling werkt in het Mukhanyoprojekt in KwaNdebele, Zuid-Afrika, D.V. aan het einde van het jaar met verlof naar Nederland zal komen.

Hij kan in de periode van 2 december 1996 tot 20 januari 1997 preek- en spreekbeurten vervullen. Aanvragen daarvoor kunt u richten aan het Zendingsbureau, Postbus 334, 3900 AH Veenendaal, tel. 0318-525916. Namens deputaten,

Ds. H. Last, secr.

Boekbesprekingen

Ds. L. Vroegindewij, **Vraag maar**, 124 blz., uitgave Torenruk Nijkerk.

De auteur verzorgde in de vijftiger jaren de rubriek "Vragenbus" in het voormalig blad van de Hervormde Jongelingsbond op G.G. "de Vaan-

drager". Nu zijn een aantal van deze artikelen in boekvorm uitgebracht. Er worden theologisch-dogmatische vragen, Bijbelse vragen en Praktische vragen behandeld. Ook in onze tijd kan dit boek zeker bouwstenen aanreiken tot bezinning op vele vragen. De vraag wordt behandeld met wie het genadeverbond is opgericht, hoe de verhouding is tussen geloof en zondekennis, wat het verband is tussen zondekennis en het kruis van Christus en de verhouding tussen belijdenis doen en Avondmaal. Wat geschreven staat op blz. 124 over de televisie kan vandaag ook worden toegepast op de computer: "De televisie is wel het toppunt tot nu toe van de menselijke mogelijk-

Op D.V. zaterdag 28 september hopen Deputaten voor het Contact met de kerk-jeugd een conferentie te beleggen voor (jeugd)-ouderlingen en jeugdleiders/sters met als thema

"JONGEREN WEGWIJS MAKEN"

Dit thema ontleent we aan de woorden van Paulus in 2 Tim. 3:15.

Op deze conferentie willen wij u het resultaat bekend maken dat het onderzoek, dat dr. J. v.d. Wal heeft gehouden onder jongeren van onze kerken, heeft opgeleverd.

Tevens willen wij de kerken c.q. de ambtsdragers en alle jeugdleiders een handreiking doen hoe wij in deze huidige maatschappij onze jongeren kunnen begeleiden tot de volwassenheid.

's Morgens zullen drs. P.D. Hofland, Ds. P. den Butter en Ds. D. Visser elk een korte inleiding houden over de onderwerpen:

- Jongeren en het gezin
- Jongeren en de wereld
- Jongeren en de kerk.

's Middags zal Ds. D. Visser in het kort het bezinningsstuk over het jeugd- en jongerenwerk introduceren, waarna er een forumdiscussie zal plaatshebben over dit belangrijk onderwerp.

Alle betrokkenen bij het Jeugd- en jongerenwerk van harte hiervoor uitgenodigd. Zorgt u zelf voor uw lunch?

Uw kerkenraad heeft reeds een uitnodiging ontvangen.

Gaame ook aanmelding daarvoor bij ondergetekende.

De conferentie zal plaatsvinden in de Chr. Geref. Kerk van Huizen op zaterdag 28 september.

Aanvang 10.00 uur en sluiting om 15.30 uur.

De route naar de Chr. Geref. Kerk van Huizen:

Op de A-27 de afslag Huizen, 1e verkeerslichten linksaf (Randweg-Oost), weg volgen, bij de derde verkeerslichten met de weg meedraaien naar rechts ('t Merk). Bij de 6e verkeerslichten linksaf (Gemeenlandslaan). Na winkelcentrum "de Kostmand" rechts de kerk (hoek Bakboord).

Parkeren naast de kerk, tegenover de kerk aan de Gemeenlandslaan en bij en tegenover winkelcentrum de Kostmand.

Namens deputaten,
Ds. G.P.M. v.d. Linden, secr.
Marterlaan 8
1216 EX Hilversum
tel. 035-6246788

heid om de tijd te doden en alzo de mens te beroven van het heden der genade. Iets kan op zichzelf geen bijzonder kwaad bergen en toch waardevol en daardoor schadelijk zijn. Maar de televisie geeft meer dan waardevolle dingen. Zij is gevaarlijk. Mocht zij ooit algemeen worden geaccepteerd, dan zal zij toch de wereld ontstellend hebben verrijkt met invalspoorten voor het kwaad.””

Echtscheiding, een onmogelijk werkelijkheid. Een pastorale, psychologische en juridische handreiking, mr. J.W.A. van Dommelen, drs. P. Eikelboom en drs. R. van Kooten, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden, 164 blz., f 24,95.

Ook in onze kringen komt echtscheiding steeds meer voor. Ambtsdragers krijgen ermee te maken en velen ervaren ook deze trieste werkelijkheid in de familie- of kennissenkring. Een predikant, een jurist en een psycholoog hebben dit boek in de serie "Praktisch & Pastoraal" geschreven. Vanuit de Bijbel wordt getracht leiding te geven. Wettelijke regels worden toegelicht. Ook de verzorging van de kinderen en financiële vragen komen aan de orde. Op blz. 43v wordt erop gewezen dat de verlatene uit Mattheüs 19 niet mag hertrouwen zolang haar weggelopen man geen andere vrouw neemt. Pas wanneer hij een nieuwe seksuele relatie aangaat is de echtscheiding veranderd in echtbreuk. Op blz. 45v lezen wij van het beroep dat de Farizeeën op Mozes deden. Dit wordt een vals beroep genoemd.

Mozes heeft geen regels gegeven voor echtscheiding, maar hij stelt het zo dat wanneer iemand zich dan niets van Gods gebod ten aanzien van het huwelijk aantrekt zich realiseren moet dat de scheidbrief definitief is. Er is sprake van toelating vanwege de hardheid van het hart en niet van toestemming. Op blz. 55 lezen we dat er situaties zijn waarin het niet langer verantwoord is om op samenleven aan te dringen. Dan is er de juridische mogelijkheid van scheiding van tafel en bed. Ook zaken als therapie en kerkelijke tucht komen aan de orde. Kortom een boek dat veel informatie verschaft en zijn nut zeker kan bewijzen indien huwelijksproblemen zich voordoen.

- Wij verzorgen begravenissen in elke woonplaats op de Veluwe en in Flevoland
- Opbaring zowel thuis als in elk gewenst rouwcentrum
- Ongeacht bij welk begrafenisfonds men (eventueel) is aangesloten
- Dag en nacht bereikbaar
- Geen crematies

Begrafnisverzorging Vos

Het Drie 32
3888 KE Uddel
Telefoon 0577-401689

**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg. Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

**Bemiddeling Kraam-
en Gezinszorg Meijer**

Telefoon 0294-231145, mevr. J. Meijer.

Stichting Bureau Kraam- en Gezinshulp

Wij hebben onze geheel nieuwe informatie-brochure voor u klaar liggen, even een telefoontje en deze wordt u toegezonden!

Wilt u kwaliteit en is er geen TV in het gezin, vraag dan hulp bij de BKG

0318 - 52 77 99

Graag tijdig bellen!

GBS

**Bijbels in
Statenvertaling**

Bijbels in handzaam formaat

Sterk gebonden, stevig papier, formaat 10 x 16 cm. Achterin tien landkaartjes in kleurendruk en een lijst waarin op 350 woorden uit de Bijbel een toelichting wordt gegeven.

S20	zonder Psalmen en Formulieren	f 28,-
S21	met Psalmen en Formulieren	f 34,-

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Een folder van al onze uitgaven wordt u op verzoek toegezonden.

Gereformeerde Bijbelstichting

Postbus 168, 4140 AD Leerdam, tel.: (0345) 61 01 55

EXTRA BOOTREIZEN

Honderden guldens vakantievoordeel

**BIJZONDER
VOORDELIG**

**f 400,-
korting
op de
normale prijzen**

5-, 7- en 11-daagse Rijn-/Moezelreis
Vertrek 16 en 22 oktober
o.l.v. ds. K.J. Visser

Rijn en Moezel in nerfstooi

M.P.S. Blue Danube afgemeerd in Passau

Alle bootreizen van Amicitia zijn deze zomer volgeboekt. De belangstelling blijft nog steeds groot. Daarom heeft Amicitia extra bootreizen gepland op het splinternieuwe luxe M.P.S. Blue Danube. Als u er dit jaar nog eens heerlijk tussenuit wilt, heeft Amicitia nog drie interessante vaarvakanties voor u in petto: 5-, 7- en 11-daagse bootreizen op de Rijn en Moezel. Vertrek 16 en 22 oktober. Voor de prijs hoeft u het niet te laten. Zo'n vaarvakantie heeft u al vanaf f 595,-.

Nu v.a.
f 695,-

7-daagse Rijn-/Moezelreis
Vertrek 16 oktober uit Arnhem
Arnhem - Düsseldorf - Keulen -
Koblenz - Cochem - Traben
Trarbach - Bernkastel - Zell.

Nu v.a.
f 595,-

5-daagse Rijn-/Moezelreis
Vertrek 22 oktober uit Zell
Zell - Cochem - Koblenz - Rüdesheim
- Andernach - Keulen - Arnhem.

Nu v.a.
f 1.195,-

11-daagse Rijn-/Moezelreis
Vertrek 16 oktober uit Arnhem
Arnhem - Düsseldorf - Keulen -
Koblenz - Cochem - Bernkastel - Zell
- Cochem - Rüdesheim - Andernach -
Keulen - Arnhem.

Wijzigingen in vaarschema om nautische reden voorbehouden.

AMICITIA
VRIENDSCHAPSREIZEN

078-6125500

Amicitia Vriendschapsreizen
Postbus 135 3330 AC Zwijndrecht
Tel. (078) 612 55 00 Fax (078) 612 11 13

Wij willen graag meer weten
over de extra bootreizen.
Stuur ons de informatie toe.

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Stuur deze bon in een ge-
frankeerde enveloppe naar
Amicitia Reizen
Postbus 135
3330 AC Zwijndrecht